

Latvijas nevalstisko organizāciju iesaistīšanās ES lēmumu pieņemšanas procesā

Fokusgrupu diskusijas

2007.gada novembris

SATURS

Pētījuma tehniskā informācija.....	3
NVO iesaistīšanās ES jautājumu apspriešanā	6
Pozitīvākās pieredzes apkopojums un veiksmīgākie piemēri	7
Ministriju aktivitātes NVO iesaistīšanai ES jautājumu apspriešanā	9
Informētība, informācijas iegūšanas un apstrādes raksturojums.....	11
Informācijas pieejamība	11
Viedoklis par ministriju sagatavoto informāciju	12
Optimālākie informācijas aprites risinājumi.....	13
Informācija un atgriezeniskā saite ar ES institūcijas	13
Starpinstitucionālās sadarbības novērtējums: problēmas un risinājumi	15
Sadarbība ar valsts institūcijām	15
Sadarbību ar valsts institūcijām veicinošie pasākumi	18
NVO savstarpējā sadarbība.....	19
Darbības jomas un situācijas uzlabošanas iespējas	21
NVO efektivitātes paaugstināšanas un aktivitāte celšanas iespējas....	21
Secinājumi un ieteikumi.....	23
NVO iesaistīšanās ES jautājumu apspriešanā	23
Informētība, informācijas iegūšanas un apstrādes raksturojums	23
Starpinstitucionālās sadarbības novērtējums: problēmas un risinājumi.....	24

PĒTĪJUMA TEHNISKĀ INFORMĀCIJA

Lai noskaidrotu galvenos izaicinājumus un iespējamus risinājumus nevalstisko organizāciju (NVO) un sociālo partneru iesaistes uzlabošanā ES lēmumu pieņemšanas procesā, tika veiktas četras fokusa grupu diskusijas, uz kurām tika aicināti NVO pārstāvji.

Diskusiju dalībnieku atlase

Pirmajā diskusiju grupā piedalījās

Pārstāvji no dažādām NVO ar **biedru labuma jumta** organizāciju statusu.

Otrajā diskusiju grupā piedalījās

Pārstāvji no dažādām NVO ar **biedru labuma nejumta** organizāciju statusu.

Trešajā diskusiju grupā piedalījās

Pārstāvji no dažādām NVO ar **sabiedriskā labuma nejumta** organizāciju statusu.

Ceturtajā diskusiju grupā piedalījās

Pārstāvji no dažādām NVO ar **sabiedriskā labuma jumta** organizāciju statusu.

Nevalstiskā sektora pārstāvju atlase notika sadarbībā ar Latvijas Republikas Ārlietu ministriju.

Uz 1. diskusiju grupu tika aicināti 10 dalībnieki, ieradās 8 informanti.

Uz 2. diskusiju grupu tika aicināti 10 dalībnieki, ieradās 7 informanti.

Uz 3. diskusiju grupu tika aicināti 9 dalībnieki, ieradās 7 informanti.

Uz 4. diskusiju grupu tika aicināti 10 dalībnieki, ieradās 8 informanti.

Diskusiju norises laiks un vieta

Visas četras diskusijas notika SKDS birojā *Baznīcas ielā 32 -2*:

- Pirmās diskusijas norises laiks: 23.10.2007. no pl.18:10. līdz pl.20:00.(110 min.)
- Otrās diskusijas norises laiks: 29.10.2007. no pl.18:05. līdz pl.20:00(115 min.)
- Trešās diskusijas norises laiks: 30.10.2007. no pl.18:08 līdz pl.20:08.(120 min.)
- Ceturtais diskusijas norises laiks: 01.11.2007. no pl.18:10 līdz pl.19:55.(105 min.)

Diskusiju laikā tika veikts video un DVD ieraksts.

Pirmās diskusiju grupas dalībnieku saraksts

Diskusijā piedalījās 8 dalībnieki

	NVO nosaukums
1	Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome (LOSP)
2	Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība
3	Latvijas Pašvaldību savienība
4	Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera
5	Latvijas mazo un vidējo uzņēmumu konfederācija
6	Biedrība Latvijas Atvērtā koda asociācija
7	Latvijas tirgotāju asociācija
8	Latvijas kvalitātes asociācija

Otrās diskusiju grupas dalībnieku saraksts

Diskusijā piedalījās 7 dalībnieki

	NVO nosaukums
1	Latvijas Augļkopju asociācija
2	Latvijas Alus darītāju apvienība
3	Latvijas Amatniecības kamera
4	Latvijas Lielo pilsētu asociācija
5	Latvijas Piesārņojuma profilakses centrs
6	Latvijas platforma attīstības sadarbībai
7	Mozaīka

Trešās diskusiju grupas dalībnieku saraksts

Diskusijā piedalījās 7 dalībnieki

	NVO nosaukums
1	Eiropas kustība Latvijā
2	Sabiedriskās politikas centrs Providus
3	Latvijas Bērnu fonds
4	Krīzes centrs 'Skalbes'
5	Nodibinājums Invalīdu un viņu draugu apvienība "APEIRONS"
6	Latvijas Bērnu Forums
7	Tellus

Ceturtais diskusiju grupas dalībnieku saraksts

Diskusijā piedalījās 8 dalībnieki

	Nosaukums
1	Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācija „SUSTENTO”
2	Resursu centrs sievietēm „Marta”
3	Latvijas Jaunatnes padome
4	Latvijas Patērētāju interešu aizstāvības asociāciju
5	„Zemes Draugi”
6	"Glābiet bērnus"
7	Biedrība "Latvijas Pilsoniskā alianse"
8	Latvijas darba devēju konfederācija

NVO IESAISTĪŠANĀS ES JAUTĀJUMU APSPRIEŠANĀ

Apkopojot pētījuma dalībnieku izteiktos viedokļus, redzams, ka jautājumā par Latvijas nevalstisko organizāciju (NVO) ietekmi ES jautājumu apspriešanā, liela daļa diskusiju dalībnieku – NVO pārstāvju bijuši diezgan skeptiski noskaņoti.

Pesimistiskākie uzskatījuši, ka Latvijas NVO Eiropas līmenī nevar ietekmēt pilnīgi neko un sarunas par to ir vien lieka laika tērēšana:

Mēs nespējam iespaidot Eiropu. Mēs varam te čivināt, teikt, ka cīnīsimies un iesniegsim savus priekšlikumus, bet būtībā rezultāts būs [...] neviens mūs neņems galvā.

Pamatojot savas domas par to, ka Latvijas sabiedriskajām organizācijām ir visai grūti ko ietekmēt Eiropas līmenī, diskusiju dalībnieki nosaukuši sekojošus faktoros:

- Latvija ir maza un salīdzinoši ļoti jauna ES valsts:

Protams, ietekmēt kopējos ES lēmumus mums kā mazai valstij ir ļoti sarežģīti. Tad mums ir jāatrod iespēja bloķēties ar kādām citām valstīm, kam ir tādas pašas intereses kā mums, vieni paši mēs praktiski nevaram neko. [biedru labuma jumta NVO]

- Lielai daļai Latvijas NVO ir nepietiekoša kapacitāte un kompetence Eiropas līmeņa jautājumu risināšanā:

Es domāju, ka sabiedriskās organizācijas nav tik spēcīgas, lai varētu piedalīties likumu izstrādāšanā vai lemšanā. [...] Ja mūsu valdību neklausā ES neviens, kas tur sabiedrisku organizāciju klausīs?! [biedru labuma jumta NVO]

ja vispār runā par NVO, tad kaut vai tajā pašā sociālajā sfērā, tad pirmkārt cilvēki nav tik ļoti izglītoti, lai viņi varētu runāt un saprast kā tad ar tiem Eiropas politikām vajag runāt, atrast to jēgu. [sabiedriskā labuma jumta NVO]

- Latvijā darbojas NVO, kuru mērķis ir strādāt vien nacionālā līmenī:

Arī ne visām NVO ir mērķis izmanīt Eiropas likumdošanu, daudzas organizācijas ir ar ļoti konkrētiem mērķiem un nekāda Eiropa nestāv klāt. [sabiedriskā labuma jumta NVO]

Patiešām ir starpība starp jumta organizācijām, ja tur ir pietiekoši zinoši cilvēki, kas zina ko un kā darīt, bet, ja ir kaut kāds Latgales tamborētāju pulciņš, tad tas ir krietni vien sarežģītāk. Tā kā es esmu iesaistījies European poverty network, tad mūsu pieredze ir, ka ir grūti izveidot to apakštīklu, lai iesaistītu tās mazās organizācijas, lai pamatotu kāpēc tas ir vajadzīgs. Es esmu daudz braukājusi pa reģioniem un daudz stāstījusi un aģitējusi un tā pirmā reakcija – nu ko tu tur bāzies ar savu Eiropu? [sabiedriskā labuma jumta NVO]

Tomēr vairāki respondenti, lielākais īpatsvars - no sabiedriskā labuma NVO, pauduši daudz konstruktīvāku viedokli, norādot, ka apzinās gan Latvijas kā mazas valsts ierobežotās iespējas, gan lielas daļas vietējo sabiedrisko organizāciju kapacitātes un kompetences trūkumu, tomēr uzskata, ka NVO pienākums ir izrādīt pilsonisko aktivitāti un aizstāvēt savas organizācijas, tātad arī kādu noteiktu

sabiedrības grupu tiesības un intereses ne tikai mūsu valsts ietvaros, bet arī starptautiskā līmenī.

Šī viedokļa pārstāvji uzskatījuši, ka Eiropas līmeņa sadarbība prasa NVO rūpīgu sagatavošanos un neatlaidīgu darbu:

Mana pieredze nav ne pozitīva, ne negatīva, nav tā, ka 100% neieklausītos, bet nav ar tā, ka būtu kaut kas dikti izcīnīts, nav jau nekas dikti izcīnīts. Tādā veidā, bet runāt vajag, mēs nevaram savādāk. [sabiedriskā labuma nejumta NVO]

Arī mēs varam ietekmēt ES lēmumu pieņemšanas procesu, kaut gan es domāju, ka ne pārāk ļoti, bet vismaz nedaudz [sabiedriskā labuma jumta NVO]

Vienlaikus tiek uzsvērts, ka, domājot par starptautiskām aktivitātēm, jāizšķir 2 sadarbības līmeņi:

- Vispārinātāks, kas saistīts ar ES līmeņa lēmumu pieņemšanu attiecībā uz dažādu nozaru darbību.

Kā atzīmē eksperti, šajā gadījumā Latvijas NVO lietderīgāk ir iesaistīties caur starptautiskajiem organizāciju tīkliem.

- Konkrētāks, kas saistīts ar Latvijas kā vienas no ES valstīm viedokļa noformulēšanu kādā konkrētā jomā.

NVO pārstāvju vidū izveidojās plaša diskusiju par to, ka zināmā mērā gala rezultāts jau ir līdzīgs – NVO vēlas sasniegt savu mērķi un īstenot savas idejas, jautājums ir vien par to, kurš no ceļiem ir efektīvāks:

Jēga darboties ir. Es tikai uzskatu, ka ir svarīgi izvēlēties to formu, jo droši vien, ka nav jēgas būt saucēja balsij tuksnesī, tāpēc ir lielākas organizācijas ar līdzīgām interesēm, kurās varbūt ir jēga iestāties, lai vārds būtu skaļāks un veiksmīgāk nonāktu līdz Eiropai. [biedru labuma nejumta NVO]

Pilnībā ir jāizdala tie divi līmeņi – viens ir lēmumu ietekmēšana, ko ES dara un otrs ir lēmumu ietekmēšana par to, kādu Latvija pozīciju sniedz kā valsts Eiropas jaunajiem dokumentiem. Eiropas tiešajā līmenī iesaistīties, man liekas, Latvijas organizācijas, vismaz vides jomā, var tikai caur starptautiskajiem tīkliem. Iesaistīties viņas var, protams, tā paralēli pa tiešo, bet cerības panākt ir caur tīkliem, tamdēļ jau viņi tam domāti. [sabiedriskā labuma jumta NVO]

Pozitīvākās pieredzes apkopojums un veiksmīgākie piemēri

Salīdzinot t.s. jumta organizāciju pārstāvju un respondentu, kuri pārstāv t.s. nejumta organizācijas, viedokļus par NVO ietekmi ES, jāsecina, ka pirmie bijuši optimistiskāk noskaņoti, jo nenoliedzami jumta organizāciju, kuras darbojas Briselē, iespējas ietekmēt lēmumus ir salīdzinoši lielākas.

Par kopumā efektīvu veidu, kā paust savu viedokli un īstenot savas idejas, NVO pārstāvji uzskatījuši kontaktēšanos ar mūsu valsts Eiropas Parlamenta deputātiem, gan sazinoties ar e-pasta starpniecību, gan laikā, kamēr viņi uzturas Latvijā.

Visefektīvākais bija Eiropas Parlamenta līmenī vienkārši runāt ar mūsu pašu Eiropas Parlamenta deputātiem, kamēr viņi ir šeit Latvijā, viņiem patiesībā ļoti patīk, kad ar viņiem nāk un runā, tas viņiem ļoti patīk, bet pie viņiem reti nāk, nezina kāpēc. [biedru labuma jumta NVO]

Mēs ar reģionālajām organizācijām braucām uz Briseli, aizstāvējām savu taisnību, panācām savas prasības, iekļāvām savas normas, viss tika īstenots. Izmantojām vienu kanālu – tos pašus mūsu Eiroparlamenta deputātus, kas varēja to vēsti tālāk pateikt balsojot vai kaut kādā savādākā veidā pieņemot šīs regulas kā tādas. [sabiedriskā labuma nejumta NVO]

Kopumā pozitīvāka pieredze saistībā ar ES bijusi sabiedriskajām organizācijām, kas darbojas informāciju un komunikāciju tehnoloģiju nozarē un dažāda rakstura sociālus jautājumus risinošām NVO (jauniešu, seksuālo minoritāšu u.tml. intereses), bet grūtāk, sarežģītāk un mazāk efektīvi – dažādas ekonomikas nozares un ražošanas jautājumus pārstāvošām NVO.

Domājot par piemēriem, kad centušies iesaistīties un ietekmēt kādu ES jautājumu apspriešanu, savā pieredzē dalījās gandrīz visu NVO pārstāvji.

Turklāt gandrīz visi varēja atcerēties arī pozitīvus piemērus no savas pieredzes, kad centušies ietekmēt kādu ES jautājumu apspriešanu, vienlaikus gan uzsverot, ka pozitīvās pieredzes iegūšana ļoti lielā mērā ir atkarīga no sadarbības ar līdzīga rakstura organizācijām Eiropā un saistās ar ilgstošu un nopietnu darbu.

➤ Viens no veiksmīgākiem piemēriem – Latvijas Pašvaldību savienības aktivitātes ES līmenī:

Pašvaldību savienības delegācija darbojas ES Reģionu komitejā. Tur ir tāda laba rutīna, ka par jebkuriem Eiropas Komisijas un Eiropas Parlamenta dokumentiem, kas skar pašvaldības un reģionus Reģionu komiteja sniedz atzinumus. [...] Mums ir daži piemēri, kad mums ir izdevies ietekmēt. Piemēram, par Eiropas kultūras programmu, kad arī pēc mūsu delegācijas ierosinājuma aizgāja tālāk atzinums, ka ne tikai nacisma upuriem, bet arī Staļina totalitārā režīma upuriem tiks finansēta piemiņas vietu izveide.

➤ Veiksmīgs piemērs arī informāciju un komunikāciju tehnoloģiju risinājumu jomā, ko minējis viens no NVO pārstāvjiem ar biedru labuma jumta organizācijas statusu:

Un mums ir tīri laba pieredze ...[...] bija jautājums par programmatūras patentiem, patentu jomas paplašināšanu un pateicoties ļoti koordinētai sadarbībai starp atvērtā koda organizācijām visā Eiropā tika izveidota ļoti spēcīga pretbalss šīs direktīvas izstrādei gan ES padomes līmenī, gan Eiropas Parlamentā. Tad šī direktīva tika arī Eiropas Parlamentā noraidīta, lai gan praktiski visi lielle industrijas lobisti mēģināja šo direktīvu atbalstīt un izbīdīt cauri par visiem spēkiem.

➤ NVO pārstāves ar biedru labuma nejumta organizāciju grupas organizācijas statusu pieredze saistībā ar cilvēktiesību un seksuālo minoritāšu jautājumu risināšanu starptautiskā līmenī:

Mūsu organizācijas ir salīdzinoši specifiskas un tad, kad mēs nodibinājāmies, mēs ļoti ātri iekļāvāmies starptautiskā apritē, jo šīs organizācijas ir samērā saliedētas Eiropā, Pasaulē. ES padome tāda darba grupa, kas saistīta ar cilvēktiesību aizstāvību, diskriminācijas apkarošanu u.tml. [kas] ļoti aktīvi konsultējās ar LGBT organizācijām Eiropā, viņas to dara caur vienu galveno

asociāciju, kas saucas ILGA (International gay un lesbian asociation) Eiropas nodaļa . Viens no mūsu organizācijas ir deleģēts šīs ILGA Europe legal network darba grupā Eiropas līmenī. [...] Principā mēs paužot savu viedokli, veidojam to kopējo viedokli un principā tas tālāk aiziet arī uz Eiropas Parlamentu, uz šo darba grupu, kas strādā pie likumprojekta.

➤ Savukārt, ar lauksaimniecību saistītu organizāciju pārstāvji dalījās savā pieredzē par to, kā ES vispārējā lēmumā var veikt nelielas korekcijas, lai uzlabotu vietējo zemnieku dzīvi:

Latvijā arī, tie, kas ir lauksaimniecībai tuvāk, kā tad ir ar piena savākšanu no lauksaimniecībām? Pēc Eiropas standartiem nedrīkst ceļmalās vākt, bet vāc tak! Tāpat arī par vilku medībām dabas aizsardzības jomā, panāca, ka vilks ir aizsargājams dzīvnieks ES, bet panāca, ka Latvijā var medīt un tas ir arī pamatoti.

Mums atnāca priekšlikums, ieklausieties, ka maizi nevarēs cept, ja nebūs plastmasas abru. Abra jau ir vienīgais tas pārnēsējs, rauga sēnīšu pārnēsējs. Tas jau līdz absurdam noved, tad mērs jau bija pilns un tad mēs Latvijas mērogā izsitām.

Ministriju aktivitātes NVO iesaistīšanai ES jautājumu apspriešanā

Daloties pieredzē par veiksmīgo pieredzi, respondenti pārsvarā norādīja uz sadarbību, kas panākta iesaistot savus starptautiskos partnerus. Diemžēl sadarbība ar vietējām valsts institūcijām un iestādēm par veiksmīgu un pozitīvu rezultātu nesošu tika atzīta salīdzinoši retāk. Pēc NVO pārstāvju domām, lai Latvijas NVO aktīvāk varētu iesaistīties ES līmeņa jautājumu apspriešanā, no ministriju puses būtu nepieciešamas sekojošas aktivitātes:

✓ izmaiņas valsts institūciju attieksmē pret NVO kopumā:

Pirmkārt, pozitīva attieksme pret nevalstisko sektoru kā tādu kopumā, otrkārt, iniciatīva, vēlme ieklausīties un rezultatīvi sadarboties. [sabiedriskā labuma nejumta NVO]

✓ valstiska iniciatīva NVO atbalstam, lai paaugstinātu sabiedrisko organizāciju kapacitāti:

Mums ir ļoti laba sadarbība izveidojusies ar organizācijām [Eiropā], bet tieši resursu trūkums ir tas, kas neļauj pietiekami ne tikai darboties, bet arī izmantot viņu piedāvātās iespējas kaut ko ietekmēt vai braukt un strādāt, jo tīri fiziski pietrūkst cilvēku resursu. [biedru labuma jumta NVO]

✓ ikdienas sadarbības starp ministrijām un NVO pilnveidošana, sniedzot drošu, uzticamu informāciju, nodrošinot tās laicīgu izsūtīšanu un to, lai NVO sniegtie atzinumi tiktu ņemti vērā, vai vismaz izskatīti.

Nu pirmkārt, mums ir jāsaņem normāla, nepastarpināta, nesagrozīta informācija par to, kas notiek, par konkrētiem likumprojektiem vai dokumentiem, ko ES izstrādā, vispār jābūt pilnai informācijai par to, kas notiek Eiropā. [...] tās pozīcijas, ko valsts gatavo, viņi nerēķinās, grib viņi pajautāt, negrib nejautāt to viedokli. Jo faktiski, ja šajās valsts pozīcijās tiek iestrādāts NO viedoklis, tas ir veids kā ietekmēt. [biedru labuma jumta NVO]

Detalizētāk šie aspekti - valstiskā un nevalstiskā sektora sadarbības nozīme un informācijas nodrošināšana aplūkoti nākošajās nodaļās.

INFORMĒTĪBA, INFORMĀCIJAS IEGŪŠANAS UN APSTRĀDES RAKSTUROJUMS

Informācijas pieejamība

Saskaņā ar respondentu atbildēm, diskusiju dalībnieki – NVO pārstāvji, savu iespēju robežās seko līdzī informācijai par ES jaunajām iniciatīvām.

Norādīts, ka visbiežāk ar šāda rakstura informāciju NVO pārstāvji iepazīstas kā informācijas nesēju izmantojot Internetu - apmeklējot dažādas nacionāla un Eiropas līmeņa jautājumiem, kā arī tieši viņu interesējošai nozarei saistošās Interneta mājas lapas. Tāpat populārs informācijas avots respondentu vidū ir plašsaziņas līdzekļi – lielākie laikraksti un TV.

Pēc NVO pārstāvju domām, par dažādiem nacionāla un starptautiska līmeņa jautājumiem, piemēram, Internetā ir pieejama ļoti lielā apjomā, tāpat ļoti plaša satura informāciju NVO pārstāvji saņem savā epastā.

Tomēr, pamatojoties uz sabiedrisko organizāciju ierobežoto kapacitāti un dalībnieku iespējamo kompetences trūkumi, diskusiju dalībnieki atzina, ka NVO ļoti raksturīgas problēmas ar informācijas apstrādi.

Respondentu vidū dominēja viedoklis, ka, iespējams, pieejamās informācijas apjoms ir pat pārāk liels, turklāt bieži tā nav sistematizēta, strukturēta un ir pieejama vien svešvalodā (angļu vai franču), tāpēc NVO ierobežotās kapacitātes dēļ to nav iespējams apstrādāt un, iespējams, kaut kas paslīd garām nepamanīts:

Pirmkārt, ir jāsēž un jāmeklē, ir jābūt cilvēkresursiem, kas ar to nodarbojas. Nerunāsim, ka tur ir jābūt teknikai [...] Otrkārt, ir jautājums par tulkošanu, jo ne visa informācija ir latviešu valodā, viņa nāk speciālajās lielajās ES valodās pamatā. [biedru labuma jumta NVO]

Mūsu resursi nav gatavi sagremot to lielo informācijas apjomu, ko mēs dabūjam, tādā ziņā mums nav pārmetumu. Mēs dabūjam pusi angļiski, Ekonomikas ministrija nosūta visu mums, jo mums ļoti daudz nodaļas, bet tas ir tukšs gājiens, jo mēs viņu nevaram apstrādāt. [biedru labuma nejumta NVO]

Bieži vien tiek iets vieglākais ceļš, tiek informēts, ka ir tas un tas, dokuments atrodas šeit, tad tu sēdi un buri tam visam cauri. [...] vienkāršam cilvēkam nav viegli izlasīt 20, 30 lapas un izvilkst no tā visa esenci, to galveno domu, lai izteiktu savu viedokli. [sabiedriskā labuma jumta NVO]

Respondenti uzskata, ka vieglāk informāciju iegūt, apstrādāt un reaģēt uz to ir NVO, kas pārstāv vienu noteiktu nozari, jomu vai grupas intereses (piemēram, auglīkopība, jaunieši, homoseksuāli orientētu iedzīvotāju intereses u.tml.). Savukārt daudznozaru organizācijām, piemēram, nodrošinot konsultācijas maziem un vidējiem uzņēmumiem, ir jāapkopo ļoti liels atšķirīga rakstura informācijas apjoms, kas dažiem vienas NVO darbiniekiem ir gandrīz neiespējami.

[Kolēģim] ir vienkāršāk, viņam tirdzniecība, sabiedriskā ēdināšana. Lauksaimniekiem – lauksaimniecība. Mums maziem un vidējiem uzņēmumiem, mums ir metālapstrāde, ķīmiskā rūpniecība, kokapstrāde,

mums ir meži visādi, nu viss kaut kas tik daudz. Kā to informāciju savākt?! kamēr te ir vienpusēja informācija, mums tas ir praktiski nereāli. [biedru labuma jumta NVO]

Viedoklis par ministriju sagatavoto informāciju

Līdz ar bieži pausto negatīvo attieksmi par sadarbību ar valsts sektoru, arī ministriju sniegtā informācija tiek vērtēta diezgan skeptiski:

- vairākums diskusiju dalībnieku norādījuši uz informācijas kvalitātes nepilnībām - tā NVO pienāk novēloti, ir sagrozīta vai nepilnīga vai kaut kas tiek noslēpts;
- ierēdņu kompetences trūkuma dēļ bieži vien ES prasības tiek tulkotas un interpretētas neprecīzi, vai pārāk 'burtiski' tādejādi, radot divdomīgas vai pat kuriozas situācijas.
- informācijas nodrošināšanas kontroles mehānisms nestrādā pilnvērtīgi - lai gan ir atrunāts, ka ministrijām šāda informācija NVO ir jāizsūta, tas netiek kontrolēts un par informācijas aprites nepilnībām nevienam nekādas soda sankcijas netiek piemērotas.
- NVO pārstāvjiem, ļoti būtiska ir atgriezeniskās saites informācija par viņu iesniegtajiem priekšlikumiem un to virzību tālāk, tādēļ vairākkārt tiek uzsvērts, tas, ka nepieciešams paredzēt soda sankcijas valstiskajām institūcijām, ja NVO un to iesniegtie priekšlikumi tiek ignorēti un NVO pārstāvji netiek savlaicīgi aicināti uz konsultācijām.

Tiesa, tika minēti arī atsevišķi pozitīvi piemēri - no vairākām citām ministrijām izcelta un pozitīvs vērtējums sniegts:

- Finanšu ministrijas sagatavotajai informācijai:

Finanšu ministrijai ir resursi un pietiekami labi informē par to, ko viņi gatavo, regulāri saņemam anotācijas par VSS iesniegtajiem dokumentiem, par projektiem, kas iet uz kabinetu. Tāpat arī viņiem vajadzētu, pēc tādas pašas shēmas strādāt ar Eiropas dokumentiem. Atnāk jauns dokuments, izsūta visiem paziņojumu, ka gatavos tāds un tāds, pamatu punkti ir tie un tie. Finanšu ministrija, beidzot, ļoti labi strukturē. Nevis atreferē, ka kaut ko mainīs. [biedru labuma jumta NVO]

- Ministru Kabineta Interneta mājas lapas izmantošanas iespējām:

Ja runā par informāciju, no pašvaldību viedokļa mums ir ļoti ērti lietot Ministru kabineta mājas lapu, tādā veidā daudz informāciju iegūstam un spējam reaģēt uz tiesību aktu projektiem, kas tiek sagatavoti visās ministrijās un mums ir iespēja iesaistīties un komentārus sniegt. [biedru labuma jumta NVO]

- kā optimāls risinājums minēta Pašvaldību savienības sadarbība informācijas aprītē ar valsts sektoru:

Es gan gribu pateikt, ka mums šī sistēma strādā kā tāds mehānisms. Katru trešdienu pieprasām [Pašvaldību savienība] Valsts sekretāros dokumentu projektus un katru ceturtdienu priekšsēža padomniece iet uz valsts sekretāru sanāksmēm. Un visiem padomniekiem tiek pa nozarēm sadalīts, un regulāri, katru nedēļu sniedz atzinumus. Tas ir gadu gaitā tik pamatīgi iestrādājies, ka

tagad jau ministrijas sūta nu pašu, pašu svaigāko, jēlāko projektiņu, lai mēs paskatāmies pat pirms iesniegšanas Valsts sekretāros.

Protams, Pašvaldību savienības sadarbības ar valsts institūcijām veiksmes garants ir tās likumdošanā noteiktais statuss par publiskā sektora pārstāvniecību, tomēr var izteikt pieņēmumu, ka arī citu sabiedrisko organizāciju lielāka pašiniciatīva būtiski uzlabotu sadarbību ar valsts sektoru.

Optimālākie informācijas aprites risinājumi

Domājot par vēlamākajiem informācijas aprites veidiem:

- vislielāko atbalstu NVO pārstāvju vidū guva iespēja aktīvi sadarboties ar ministrijām klātienē, turklāt tieši iespēja diskutēt par dažādiem jautājumiem projektu izstrādes procesā minēta kā viens no aspektiem veiksmīgai valstiskā un nevalstiskā sektora sadarbībai;
- vienlaikus akceptēta arī mērķtiecīgas informācijas sniegšana NVO pēc organizāciju strukturēta pieprasījuma, no attiecīgās nozares ministrijas :

Ja es gribu saņemt visus projektus, kas tiek veidoti Eiropas Padomē, Parlamentā, es aizsūtu, piesakos Ārlietu ministrijā un viņi man regulāri sūta. Tāpat kā direktīvas sūta mums visas, mēs viņas saņemam, bet tas ir tikai viens ko mēs saņemam. [biedru labuma jumta NVO]

- regulāra informēšana par jaunumiem:

Loģiski būtu, ja valdība pati mums gatavotu signālus, ne jau mums būtu jāanalizē kaut kas, bet gan katra ministrija redz, ka ir atnācis kaut kas no ES padomes, ka būs grozījumi par to un to, un tad viņi mums atsūta, ka, lūk, tiek gatavots, kur ir pamata principi un īsi mums izliek uz papīra, nevis pārsūta mums direktīvas uz 50 lpp... [biedru labuma jumta NVO]

- Ņemot vērā NVO ierobežoto kapacitāti, nozīmīgu ieguldījumu nevalstiskā sektora attīstībā sniegtu strukturētas, precīzas un viegli uztveramas informācijas sagatavošana.

Tā informācija, ar kuru viņi strādā, viņiem būtu jāizvelk ārā tā esence, tas būtiskais jautājums, kas ir saskaņošanā un tas arī jāsūta. [biedru labuma jumta NVO]

- nepieciešama būtu sistēmas ar piekļuves tiesībām dažādiem projektiem to izstrādes stadijā izveidošana:

Lai uzbūvētu pārskatāmu sistēmu, ka mēs tiekam klāt lēmumiem visās stadijās. Un nevis, lai mums valsts pasaka: „Nāciet pie mums”, bet, kā kolēģis teica, ka mēs piereģistrējamies un saņemam, viss! Tālāk ir mūsu atbildība vai mēs to izmantojam, vai nē. [biedru labuma jumta NVO]

Tiesa, diskusiju dalībnieki diezgan skeptiski izturas pret jaunas struktūras izveidošanu, kuras pamatmērķis būtu informācijas apstrāde, filtrēšana un nosūtīšana. Respondenti uzskatīja, ka šobrīd vajadzētu pilnībā noslogot un izmantot jau esošās valstiskās struktūras:

Es neredzu, ka tur vajadzētu veidot kādu jaunu struktūru vai izgudrot velosipēdu vēlreiz. Tas viss jau ir teorētiski, tikai praktiski tas nestrādā. [biedru labuma jumta NVO]

Informācija un atgriezeniskā saite ar ES institūcijas

Lai gan NVO pārstāvjiem saistībā ar procesiem ES ir pieejams plašs informācijas klāsts, tomēr, kā liecina respondentu pieredze, sazināties tiešāk un saņemt atbildes vēstuli ir ļoti problemātiski, EK atbilde tie izsūtīta ļoti novēloti, iespējams, atnākot pēc gada, turklāt vēl franču valodā, un pat tad, ja tā ir izsūtīta optimālos laika termiņos, tās saturs ir apšaubāms:

Paprasu, cik ir 2 + 2, bet saņemu a + b, Eiropas institūcijas tā grēko. Es sāku rakstīt komisāriem un es rakstu mazliet augstākā pilnvarojumā, es iedomājos, kas notiek, kad parastais pilsonis raksta. Man pusgadu vispār nav atbildes. Es piezvanu un prasu: „Kur ir?“, un tad man pienāk papīrītis, kam viņi ir pārsūtījuši. [..] Eiropas Komisija izturas pret pilsoņiem nekorekti. [biedru labuma jumta NVO]

Salīdzinoši atzinīgāk novērtēta sazināšanās ar Latvijas Eiropas Parlamenta deputātiem, izmantojot e-pastu.

Jāpiebilst, ka, lai gan visbiežāk sadarbība ar valstiskajām institūcijām vērtēta kritiski, tomēr saistībā ar korespondences izskatīšanu mūsu valsts pārstāvji tika uzslavēti, jo, kā norādīja viens no biedru labuma jumta NVO pārstāvjiem, „mēs vienmēr atšķirībā no Eiropas institūcijām, no valsts saņemam atbildes likumā noteiktajā termiņā”.

Jautājumā par to, vai ir informēti un vai piedalās EK atvērtajās diskusijās, redzams, ka kopumā respondentiem ir diezgan virspusējas zināšanas un neliela pieredze publiskajās konsultācijās.

.... ir virkne mehānismu, pastāv publiskās konsultācijas, kur nav nepieciešams iet caur valdību, kur var tāpat, caur internetu vai kā savādāk. Enerģētikas politika jaunā politika tika apspriesta.... Es no savas pieredzes varētu teikt, ka vides jomā iet caur valdību nebūtu tas īstais ceļš, ja grib kaut ko ar Eiropu, tad jārunā caur tiem kanāliem un kārtību, kas viņiem tur Eiropā pastāv.

STARPINSTITUCIONĀLĀS SADARBĪBAS NOVĒRTĒJUMS: PROBLĒMAS UN RISINĀJUMI

Sadarbība ar valsts institūcijām

Iepazīstoties ar diskusiju gaitā pārrunāto, pētnieki secinājuši, ka NVO pārstāvji diezgan negatīvi reflektējuši ne tikai par informācijas apriti, bet arī par sadarbību ar valstiskajām institūcijām kopumā.

Lai gan pāris NVO (sabiedriskā labuma nejumta) pārstāvji izrādījuši zināmu apmierinātību, atzīmējot, ka „*ir daudzi iedīgli un ir kur augt*”, diemžēl lielais vairākums respondentu bijuši pretējās domās un sabiedrisko organizāciju sadarbību ar valsts institūcijām vērtējuši vairāk negatīvi nekā pozitīvi.

Argumentējot savu viedokli, NVO pārstāvji norādījuši uz dažādām problēmām sadarbībā ar valsts institūcijām:

- Pirmkārt, valsts augstāko amatpersonu ignorējošā, neieinteresētā attieksme NVO darbā:

Te ir tā problēma, ka ministri šobrīd NVO, manuprāt, lielākajā daļā, neuztver kā partnerus. Es atvainojos par piemēru par Kalvīti, bet Kalvītis regulāri tiekas ar investoru padomi, bet ar NVO pēdējais, kas tikās, bija premjers Andris Bērziņš. Kurā gadā?! Vai...pirms gadiem četriem laikiem... [biedru labuma jumta NVO]

- Lai gan ir izstrādāts Ministru kabineta un NVO sadarbības memorands, kas nosaka, ka valsts institūcijām jāuzzina un jāņem vērā 3.sektora viedoklis, tomēr normatīvie akti, pēc NVO pārstāvju domām, nenosaka nekādas sankcijas, ja sabiedrisko organizāciju uzskati tiek nepamatoti ignorēti:

Ir šie te labās pārvaldības principi un nosacījumi, ka valsts iestādēm, ministrijām, viņiem sagatavot valsts pozīcijas būtu organizācijām būtu jāreķinās ar NO viedokli, bet nav nekāda mehānisma, kas viņiem ir par to, ja viņi to neizdara. Viņiem teorētiski būtu jāsaskaņo. [biedru labuma jumta NVO]

- Pēc respondentu novērojumiem, valsts institūciju darbinieki NVO uzskata nevis par līdzvērtīgu partneri problēmu risināšanā, bet gan par traucējošo un nevēlamo pusi lēmumu pieņemšanā, un tādēļ mēģina apiet:

Iedod [dokumentus] tikai dažām, izvēles kārtībā. Un ir pieredze, ka nedod kompetentajām, bet iedot kaut kādām nesaistītajām organizācijām, tā teikt, lai...jo viņām [valsts institūcijām] nevajag to kompetento viedokli. [biedru labuma jumta NVO]

- nevienlīdzīgas dažādu Latvijas NVO iespējas darboties, kas saistītas ar valsts ieinteresētību tikai noteiktu organizāciju darbā, ar atsevišķu politisko spēku interešu lobēšanu, tādejādi – ir organizācijas, kas savu ieceru īstenošanai saņem finansiālu atbalstu no valsts, citas nē, līdz ar to viņu darbība bieži vien ir mazāk efektīva:

Man vienalga ko tur valsts finansē un kas tur Briselē ir, bet šeit tā nevienlīdzība izpaužas, ka ir kaut kādas organizācijas, kas saņem finansējumu no valsts budžeta un ir tādas, kas to nesaņem. Es domāju, ka ir jābūt vienādam mērauklam. [biedru labuma jumta NVO]

NVO politika, nevis tiek būvēta uz vispārīgiem principiem, ka visiem ir iespējas izteikties, kas tiek uzklauts un pamatoti pret argumentēts, izdiskutēts, bet gan NVO spējas ir atkarīgas no politisko grupējumu vēlmes vai ekonomisko grupējumu interesēm šo organizāciju atbalstīt vai nē. [biedru labuma jumta NVO]

Iepriekšminēto faktoru rezultātā, sadarbība starp NVO un valsts institūcijām bieži vien ir diezgan neproduktīva. Kā uzsver NVO pārstāvji, galvenās sadarbības ar valsts iestādēm problēmas pastāv informācijas apritē un atgriezeniskajā saitē:

- veiksmīga sadarbība veidojas galvenokārt vien tad, ja valsts institūcijas viedoklis sakrīt ar NVO paustajām idejām, pretējā gadījumā pastāv diezgan maza varbūtība, ka sabiedriskās organizācijas viedokli ņems vērā:

Ja mūsu domu plūsma ir vienāda, tad sadarboties mums ir vieglāk. Ja mēs gribam, kaut ko kardināli mainīt [..], tad šajā jautājumā mums vienotu skatījumu ir grūti iegūt. Jo tad nozares ministrija daudz labprātāk iet pa savām vecajām sliedēm, nevis kaut ko būtiski radikālu maina un iet uz kaut kādām lielākām reformām, kas būtu nepieciešams valstij. [sabiedriskā labuma jumta NVO]

Ja runā par Latvijas valsts pozīciju atsevišķos jautājumos, tad mēs esam pārliecinājušies, ka mūsu pozīcija vienmēr atšķiras no tā, par ko runā ministrijas, tāpēc mūsu pozīcija nekad neparādās šajos dokumentos. [..] aizsūta šo valsts, valdības jeb nacionālo pozīciju kā nu viņa tur tiek nosaukta, bez mūsu viedokļa. [biedru labuma jumta NVO]

- ir gadījumi, kad informācija par nacionālās pozīcijas vai kāda normatīvā akta u.tml. izstrādi daļēji tiek slēpta vai nosūtīta novēloti - informācija no valsts iestādēm, bieži vien – tajā pašā dienā, kad jau jāsniedz atbilde, tādejādi NVO ir ļoti apgrūtināti vai vispār nav iespējams sagatavot kompetentu atbildi.

Tas nav stils, ka mēs visi gan jūs, gan jūs, gan mēs saņemam pozīciju, kur rakstīts, ka šodien pl.5 ir jābūt... [biedru labuma jumta NVO]

Ļoti bieži arī ir tā, ka - dodiet savu viedokli 24 stundu laikā. [..] Pasakiet kura ministrija jums sniegs atbildi 24 stundu laikā atbildi? Divu nedēļu laiks ir noteikts kā minimums. Kāpēc tāda paša attieksme nav pret NVO?! [sabiedriskā labuma jumta NVO]

- Ja pat NVO steidzami sagatavo savu atbildi, organizācijas viedoklis tiek interpretēts „pēc vajadzības” vai vispār netiek ņemts vērā, jo lēmums jau ir pieņemts:

Pat tad, ja tu iesaisties tajā pēdējā brīdī un sniedz to savu viedokli, tad ne vienmēr viņš tiek integrēts. Tad tu esi veltījis savu laiku, savus resursus, sniedzis savu kompetenci un ekspertīzi un, ja viņš tiek integrēts, tad tādā jocīgā veidā, kad vairs neatpazīst. [sabiedriskā labuma jumta NVO]

Lielākoties sabiedrisko organizāciju iekļaušana ir jau pēc tam, kad likumprojekts jau ir izveidots mēs varam viņam tikai bļaut pretī. [biedru labuma jumta NVO]

- pietrūkst atgriezeniskās saites valsts institūciju un NVO sadarbībā – iesaistītajai organizācijai vispār netiek paziņots par rezultātu:

Ja drīkst ko piebilst, tas ir jautājums par atgriezenisko saiti, tātad, ja nodrošina komentārus, tad gala rezultātā to gala produktu īsti mēs neredzam, ja nu gluži ļoti mēs par to interesējamies un citreiz saņem atbildi – ziniet, tas ir konfidenciāls jautājums, kaut gan pirms piecām minūtēm mēs to konfidenciālo dokumentu redzējām un komentējām. [sabiedriskā labuma jumta NVO]

Jāpiebilst, ka vienlaikus ar kritiku par valsts institūciju sadarbību ar NVO, diskusiju grupās kritiski vērtēta arī vairākām ministrijām raksturīgā augstā kadru mainība, kas negatīvi ietekmē arī ministriju darbinieku kompetences līmeni, tādejādi – arī sadarbības ar NVO kvalitāti.

Es arī iemetīšu to akmeni dārziņā, jo man ikdienas darbā daudz sanāk darboties ar ministrijām, tad viena lieta ir tā, ka būtu jāpaaugstina ierēdņu kompetence, ko viņi dara. Otra lieta, ka notiek nežēlīgākā kadru mainība ministrijās, es atnāku ar projektu, es izstāstu tai meitenei, es atnāku pēc pusgada, cita meitene jau sēž, un atkal jāstāsta. [biedru labuma nejumta NVO]

Domājot par starpinstitucionālās sadarbības piemēriem, pozitīvi diskusiju gaitā tiek novērtēta sadarbība ar:

- Ekonomikas ministriju;

...man ir tā pozitīvā [pieredze]. Manai organizācijai ministrijas maksā biedru naudu. Ar to nav problēmas. [..] Ekonomikas ministrija 3. gadus ir samaksājusi un šogad arī mēs saņemām valsts atbalstu. Tātad mēs saņemām 30 000, ir kaut kāda pozitīva attieksme.. [sabiedriskā labuma jumta NVO]

- Bērnu un ģimenes lietu ministriju jaunatnes jautājumu risināšanā.

Skatoties no Jauniešu pozīcijas, es domāju, ka mums ir diezgan laba sadarbība ar mūsu nozares ministrijām. [..] Labākā ir mūsu bērnu un ģimenes lietu ministrija, kas ir mūsu tiešais parters. Man liekas, ka mums tā ārlietu sadarbība Eiropas dokumentēšanā ir ļoti apmierinoša. Izņemot tos atsevišķos gadījumus, kadru mainība dēļ, nav kaut kas nokomunicēts līdz galam. [sabiedriskā labuma jumta NVO]

Savukārt attiecībā pret sadarbību ar Saeimu atsevišķi diskusiju dalībnieki pauda visai negatīvu vērtējumu:

Vispār ļoti pazemojoši principā, tu dari valsts darbu, tu ej kaut kādam ierēdnim pierādi, ka tas ir vajadzīgs, tu ej uz Saeimu un stāsti deputātiem, kuri skatās mobilajā un aiziet ik pa brīdim uzpīpēt ārā, stāsti par valstiski svarīgām lietām, par kurām vienam otram deputātam vispār nekādas nojēgas nav. [sabiedriskā labuma nejumta NVO]

Tas, kas ir pats negatīvākais, ja kāds no mūsu jautājumiem vai pozīcijām nonāk Saeimas Eiropas Lietu komisijā, tad mēs vairs nestrīdamies, mēs vienkārši norakstam. Tas ir diezgan prātam neaptverami, ja palasa protokolus. Mēs pat vairs neejam. [sabiedriskā labuma jumta NVO]

Varu papildināt par Saeimu un kopīgu sadarbību no mūsu puses, tad tā ir arī tā joma, kur mēs skatāmies, ka tā sadarbība vispār nepastāv, vai nav tāda iestrādājusies. [sabiedriskā labuma jumta NVO]

Būtiski atzīmēt, ka, runājot par iespējamajiem Eiropas līmeņa jautājumu risināšanas sadarbības modeļiem, respondentu atbildēs dominēja 2 varianti:

- 1) NVO Latvijā kontaktējas ar nacionālā līmeņa valsts institūciju, pauž savu viedokli, un tad jautājums nonāk ES struktūrās, kur par to tiek lemts jau pārnacionālā līmenī;
- 2) Latvijas NVO aktīvi sadarbojas ar saistošo nozari, jomu, grupu intereses pārstāvošām citu valstu sabiedriskajām organizācijām un ES pauž viedokli šo organizāciju pārstāvniecībā.

Ņemot vērā nacionālā līmeņa sadarbības ar valsts institūcijām problēmas, vairāku NVO pārstāvji akcentēja tieši šī modeļa efektivitāti, ko raksturo pāris piemēru:

Jāsaka tā, ka mums tieši ir vieglāk runāt ar Briseli un mēs varam panākt ātrāk un vienkāršāk kaut kādus labvēlīgus lēmumus, taču, kad lēmumu izpilde nonāk līdz Latvijai, tad Latvija uzliek daudz dažādus šķēršļus. [...] Tagad arī ir 7.- 13. gads, kad jāsāk apgūt līdzekļus, bet vēl joprojām ne viena no šīm programmām nav palaista, lai būtu šīs naudas pieejamas. Mēs [...] esam braukuši uz Briseli un kā pašvaldību pārstāvji tur piedalījušies un runājuši ar attiecīgajiem Briseles ierēdņiem un mēs neredzam šķēršļus no viņu puses.

Ja mēs runājam par Latvijas likumdošanu, kas saistīts ar Eiropas direktīvas ieviešanu, tad ļoti konkrēts piemērs bija, ka mūsu Saeimas deputāti tikai ar 7. reizi pieņēma izmaiņas darba likumdošanā, saistībā ar to, ka iekļaut seksuālo diskrimināciju kā vienu no 6 veidiem. To viņi ļoti ilgi nepieņēma un ko mēs izdarījām? Mēs gājām šo starptautisko ceļu, mēs runājām ar partneriem, tas viss aizgāja līdz Eiropas parlamentārajai darba grupai, kas informēja Eiropas Parlamenta deputātus, kuri pauda savu sašutumu, savu viedokli, Latvijas valdībai. Savukārt mūsu deputāti, Saeima saprata, ka viņiem draud soda naudas, ja neieviesīs izmaiņas un šie grozījumi darba likumdošanā tika pieņemti. Tas bija tas veids kā mēs gājām un ietekmējām to, kas notiek Latvijā.

Sadarbību ar valsts institūcijām veicinošie pasākumi

Lai sadarbību ar valsts institūcijām, t.sk., ministrijām uzlabotu, diskusiju dalībnieki – gan biedru, gan sabiedriskā labuma organizāciju pārstāvji – rekomendē sekojošo:

- ✓ uz konkrēti izstrādātas likumdošanas bāzes veidot atklātu un godīgu sadarbību, informāciju neslēpjot:

Ir valstī jābūt pieņemtam dokumentam, kādā veidā NVO var valstī izteikt savu viedokli. Kur ir MK dokuments, kur ir pateikts, ka NVO ir tiesīgas, viņām ir jāsaņem pēc reģistrācijas pie attiecīgā ministra visus lēmumprojektus un viskaut ko tādu un, ja NVO ir tiesīga pieteikties, tad viņa piesakās sniegt informāciju par dokumenta virzības gaitu institūcijā un viss. [biedru labuma jumta NVO]

- ✓ necensties „lēmumus izdabūt cauri pēdējā brīdī”, bet NVO iesaistīt jau lēmumu pieņemšanas konceptuālajā līmenī, jau tad, kad tikai vēl tiek plānots, diskutēts un analizēts:

Būtu jauki, ja [...] pārvaldes darbinieki saprastu, ka var mūs uzaicināt uz diskusiju konceptuālā līmenī pirms viņi gatavo kaut kādus normatīvos aktus,

pirms kaut kas ir aizgājis, lai var dzirdēt to pieredzi no dažādām NVO, kas nodarētu pirms sāk ķerties pie lietas. [biedru labuma nejumta NVO]

- ✓ nodrošināt optimālu atgriezenisko saiti:

Neiet runa par to, ka viņiem obligāti ir jārēķinās, bet jāpamato kāpēc viņi neņem to vērā. Es gribu zināt, kas notika ar manu priekšlikumu un es gribu, lai man dod iespēju izteikties. Valdībai ir sava politika kāpēc viņi kaut ko ņem vērā vai neņem, bet šobrīd tas skats no malas ir tāds, ka patīk – ņem vērā, nepatīk – neņem vērā, gribu – saskaņoju, negribu – nē. Nav spēles noteikumu, nav stingras kārtības kā tam vajadzētu būt. [biedru labuma nejumta NVO]

- ✓ pēc iespējas mazināt augsto kadru mainību valsts struktūrās, kā dēļ bieži vien jauno ierēdņu kompetence noteiktu jautājumu risināšanā diemžēl ir diezgan apšaubāma;
- ✓ apzinoties Latvijas NVO iespējas, kapacitāti un kompetenci, rast iespēju nodrošināt tās ar līdzfinansējumu:

Jebkurā gadījumā tam ir vajadzīgs finansiāls atbalsts [...] nepieciešamie pabalsti, 1-kārtām tiem ir jābūt grantiem, tīri, lai segtu dalību Eiropas līmeņa NVO platformās un otra veida grantiem ir jābūt, lai būtu iespējams tiešām atbalstīts katrā NVO kādu ekspertu, kas būtu tas, kas interesējas par ES lietām, tas, kurš informē Latvijas NVO par šīm lietām un lai tiešām efektīvi un mērķtiecīgi šīs intereses tiktu lobētas. [sabiedriskā labuma jumta NVO]

- ✓ pats svarīgākais faktors, kas vistiešāk negatīvi ietekmē sadarbību – nepieciešamas izmaiņas valsts institūciju attieksmē pret NVO kā sadarbības partneri:

Valstij vajadzētu beigt domāt, ka viens no NVO mērķiem ir dabūt valsts naudu un iesaistīties privātmājā, saunām vai pirtīm. Te ir tik daudz entuziastu un tiešām tā nauda būtu vajadzīga. Tā domāšana ir jāmaina. [biedru labuma nejumta NVO]

NVO savstarpējā sadarbība

Kā liecina pētījuma rezultāti, novērtējot NVO sadarbību ar citām organizācijām, radniecīgām pēc interesēm un aktuālo jautājumu loka, NVO pārstāvju uzskati atšķirušies – citi savu pieredzi šajā jautājumā vērtējuši ļoti pozitīvi, citi runājuši par labas savstarpējās sadarbības trūkumu:

Man ir tikai labākie piemēri, jo daudzas organizācijas Latvijā vieno cilvēktiesību jautājumi un tam ir bijuši labi rezultāti, esam daudz ko panākuši un kopā īstenojuši daudzas iniciatīvas, kas ir bijušas pat bez finansiāla seguma. [biedru labuma nejumta NVO]

Ja kas mums pietrūkst, tad pietrūkst pleca sajūtas, ka ir organizācijas, kas dara to pašu. Mēs it kā urbjamies cauri katrs tai savai problēmai, bet pietrūkst kāda, kam paprasīt padomu, vai kāds jau to nedara. [biedru labuma jumta NVO]

Nenoliedzami, grupu dalībnieki vienbalsīgi akceptēja savstarpējās sadarbības nozīmi lēmumu virzīšanā un pieņemšanā, jo „viens nav karotājs” un „dažādībā ir spēks”.

Turklāt, kā uzsvēra viena no diskusiju dalībniecēm, ka ievērojami lielākais īpatsvars Latvijas NVO ir ļoti nelielas organizācijas, tikai 10-15% no visām darbojas vairāk kā divi algoti darbinieki, tāpēc organizācijas darbības efektivitātes paaugstināšanai savstarpējā sadarbība NVO starpā ir vitāli nepieciešama.

Tas ko teica, ka mēs savstarpēji varētu kooperēties. Par resursiem runājot, šeit ap galdu sēž organizācijas, kas ir spēcīgas sabiedriskās organizācijas, bet faktiski tikai 10, 15% sabiedrisko organizāciju ir vairāk nekā 2 algoti darbinieki. Tāda ir statistika. [...] Jā, un ieskaitot visas lielās organizācijas. [biedru labuma jumta NVO]

Ietekmēt mēs varam, ja organizācijas ar kopējiem mērķiem, mēs ejam kopā un paužam mūsu kopējo viedokli. Tai kopējā katlā būs grūti to vienu balsi sadzirdēt no Eiropas Parlamenta viedokļa. [biedru labuma nejumta NVO]

Jāatzīmē, ka ievērojami pozitīvāk novērtēta Latvijas NVO sadarbība ar līdzīga rakstura organizācijām Eiropā, kas stiprina organizācijas pozīcijas un iespējas implementēt savu viedokli vispārējā informācijas telpā vienlaikus gan nacionālā, gan arī ES līmenī.

Minot šīs sadarbības iespējamās problēmas, respondenti galvenokārt runāja par bailēm no konkurences, jo, aktuālās cīņas par finansējumu dēļ, nereti ir tā, ka vienā dienā dažādas asociācijas piedalās projektu konkursā un ir konkurentes, lai gan iepriekšējā vakarā ir sanākušas kopā un domājušas, kā virzīt, piemēram, kādas noteiktas nozares attīstību.

Kā atzīst paši NVO pārstāvji, nekādi inovatīvu risinājumi sabiedrisko organizāciju sadarbības uzlabošanai nepastāv, partneriem vien jāapzinās savstarpējās sadarbības būtiskā nozīme gan viņu pārstāvošās organizācijas, gan nozares lēmumu pieņemšanā, nav jābaidās no konkurences un jācenšas veidot konstruktīvu savstarpējo dialogu.

DARBĪBAS JOMAS UN SITUĀCIJAS UZLABOŠANAS IESPĒJAS

Apkopojot pētījuma rezultātus, jāsecina, ka Latvijas NVO vairāk savas iespējas darboties ES līmenī saredz tādās darbības jomās kā cilvēktiesības, sociālie un vides aizsardzības jautājumi. Diskusiju gaitā tika minēti pozitīvi piemēri gan par seksuālo minoritāšu tiesību aizstāvību, gan ar jaunatnes lietām saistītu jautājumu un ar dabas resursu saglabāšanu saistītu aktualitāšu risināšanā, tāpat tika minēti pārīs pozitīvi piemēri lauksaimniecība nozarē.

Salīdzinoši mazāks potenciāls Latvijas NVO ir ietekmēt ES līmeņa jautājumus ekonomikā – atsevišķās tautsaimniecības un ražošanas nozarēs. Saistībā ar šīs jomas pārstāvošo sabiedrisko organizāciju darbu biežāk tiek uzsvērtas Latvijas kā mazas valsts ierobežotās iespējas ES lēmumu pieņemšanā.

Līdzīgi kā runājot par informācijas iegūšanu un apstrādi, arī novērtējot NVO darbību, atzīts, ka vieglāk strādāt un līdz ar to – arī sasniegt savus mērķus ir tām NVO, kuras pārstāv vienu noteiktu nozari, jomu vai grupas intereses, kamēr daudznozaru organizāciju darbs ir laikietilpīgāks un sarežģītāks.

NVO efektivitātes paaugstināšanas un aktivitāte celšanas iespējas

Sabiedrisko organizāciju darba efektivitātes paaugstināšanai diskusiju dalībnieki rekomendējuši sekojošo:

- vairāk savstarpēji sadarboties un veidot organizāciju apvienības, kuras tad varētu arī deleģēt tālāku sarunu vešanai ar valsts un pārnacionāla līmeņa institūcijām;
- aktīvāk izrādīt savu iniciatīvu gan sadarbībā ar citām NVO, gan – ar valsts institūcijām:

Mēs kā lielo pilsētu savienība negaidām, kad mums ministrijas iedos kaut kādu informāciju un prasīs viedokli. Mēs viņus ļoti regulāri paši aicinām uz diskusijām, aicinām pie apaļā galda apsēžamies un runājam par aktualitātēm, pastāstām kas mums ir jauns, ko esam izpētījuši, problēmas. Šādās diskusijās ir politiski, tikai un vienīgi, un tad viņi vienojās par to mehānismu, kā varētu sadarboties. [biedru labuma nejumta NVO]

- lai mazinātu aktuālo NVO nepietiekošās kapacitātes jautājumu diskusijas dalībnieki iesaka sabiedriskajām organizācijām piesaistīt brīvprātīgos darbiniekus, īpaši jauniešus, apmācīt viņus un ļaut izpausties, jo tieši pēdējo gadu laikā arī Latvijā jauniešu vidū brīvprātīgais darbs kļūst arvien populārāks:

Es no savas pieredzes saku, ka brīvprātīgajam, kamēr viņam nav ģimenes, viņš ļoti daudz var izdarīt, viņš ar savu entuziasmu dienām naktīm var sēdēt, rakstīt projektus. Jo tie cilvēki, kas darbojas organizācijā, viņi brīvprātīgi, viņi paņem laiku no savas ģimenes un darbojas ar to jaunieši. Man tieši tā bija, man bija mentors, kas paņēma laiku no savas privātās dzīves, bet viņš mani ievadīja tajā organizācijā. [biedru labuma nejumta NVO]

- precīzāk definēt savu pārstāvēto jomu:

Sev precīzāk pateikt, kas ir tie jautājumi, ar kuriem mēs nodarbojamies. Viena problēma, ka mēs skrienam uz katru informāciju, kas atnāk, uz katru jautājumu un tad trūkst tā laika, bet ja mēs pasakām: „Mūsu biedrus interesē tas un tas, un šis ir nozares jautājums un nozarei vajag, mēs ar viņiem konsultējamies, viņi ar mums,” tādā veidā to darbu organizēt. [biedru labuma jumta NVO]

- tiek uzvērtā arī vajadzība pēc profesionālās pilnveidošanās un organizācijas kompetences līmeņa celšanas, iespējams organizāciju darbā iesaistot jomas ekspertus.

Savukārt, no valsts puses NVO darbību būtiski uzlabotu veiksmīga savstarpējā sadarbība, kas, kā jau iepriekš minēts, ietver vienotu nostāju par valsts politikas pamatnostādnēm, strukturētu informāciju, līdzfinansējumu, atbalstošu attieksmi un vēlmi piedalīties dialogā:

Valdībai tādā plašākā skatījumā ir jākļūst cilvēcīgāka. Tas ko es gribētu, es tiešam, sapratu, ka nezinu kāda ir nacionālā pozīcija vienā vai otrā jautājumā, kur viņu var atrast. [sabiedriskā labuma nejumta NVO]

Ja valdība darītu savu darbu, īstenība tas būtu vienīgais, ko gaidu un par ko es būtu priecīgs, ja viņi darītu savu darbu tā kā viņiem pienākas, es būtu pilnīgi laimīgs, ok, lai vēl paredz naudu, ka var sekot līdz tam lietām. Bet ja viņi darītu savu darbu es būtu PĀRLAIMĪGS!

SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

NVO iesaistīšanās ES jautājumu apspriešanās

• Kā liecina diskusiju rezultātu analīze, liela daļa NVO pārstāvju diezgan skeptiski vērtējuši Latvijas NVO iespējas un ietekmi ES jautājumu apspriešanās, jo:

- Latvija ir maza un salīdzinoši ļoti jauna ES valsts;
- Latvijas NVO ir zema kapacitāte un ierobežota kompetence.

Pesimistiskākie uzskatījuši, ka Latvijas NVO Eiropas līmenī nevar ietekmēt pilnīgi neko un sarunas par to ir vien lieka laika tērēšana. Savukārt konstruktīvāk un optimistiskāk noskaņotie norādījuši, ka apzinoties ierobežojumus, tomēr uzskata, ka NVO pienākums ir izrādīt pilsonisko aktivitāti un aizstāvēt savas organizācijas, tātad arī kādu noteiktu sabiedrības grupu tiesības un intereses ne tikai mūsu valsts ietvaros, bet arī starptautiskā līmenī.

- Kopumā pozitīvāku attieksmi par Latvijas NVO ietekmi pauduši:
 - jumta organizāciju pārstāvji pretēji tiem, kuri pārstāv t.s. nejumta organizācijas;
 - respondenti no organizācijām, kas darbojas informāciju un komunikāciju tehnoloģiju nozarē, un dažāda rakstura sociālus jautājumus risinošām NVO (jauniešu, seksuālo minoritāšu u.tml. intereses) salīdzinājumā ar pārstāvjiem no organizācijām saistībā ar ekonomiku, tautsaimniecību un ražošanu.

Informētība, informācijas iegūšanas un apstrādes raksturojums

• Jāsecina, ka NVO pārstāvji savu iespēju robežās interesējas un seko līdzī informācijai par ES jaunajām iniciatīvām, visbiežāk ar šāda rakstura informāciju iepazīstoties Latvijas un ES līmeņa Interneta mājas lapās vai saņemot to e-pastā.

• Tomēr, pamatojoties uz sabiedrisko organizāciju ierobežoto kapacitāti un dalībnieku iespējamo kompetences trūkumu, atzītas problēmas ar plašās - visbiežāk nestrukturētās un nesistematizētās informācijas svešvalodā - apstrādi.

• Līdz ar bieži pausto negatīvo attieksmi pret sadarbību ar valsts sektoru, arī ministriju sniegtā informācija vērtēta diezgan skeptiski - tā NVO pienākot novēloti, ir sagrozīta, nepilnīga vai kaut kas tiek noslēpts, turklāt starpinstitucionāli netiek nodrošināta atgriezeniskā saite.

• Pozitīvāk vērtēta vien Finanšu ministrijas sagatavotā informācija, Ministru Kabineta Interneta mājas lapas izmantošanas iespējas un kā optimāls risinājums norādīta Pašvaldību savienības sadarbība informācijas apritē ar valsts sektoru.

• Jāsecina, ka NVO pārstāvji ir diezgan pasīvi iesaistīties ES atvērtajās diskusijās, jo par to reflektēt varēja vien pāris no visiem diskusiju dalībniekiem.

• Optimālākie informācijas aprites risinājumi:

- vislielāko atbalstu NVO pārstāvju vidū guva iespēja aktīvi sadarboties ar ministrijām klātienē, turklāt tieši iespēja diskutēt par dažādiem jautājumiem

projektu izstrādes procesā minēta kā viens no aspektiem veiksmīgai valstiskā un nevalstiskā sektora sadarbībai;

- vienlaikus akceptēta arī mērķtiecīgas, strukturētas, precīzas un viegli uztveramas informācijas sniegšana NVO, tajā skaitā pēc organizāciju strukturēta pieprasījuma;
- nepieciešama būtu sistēmas ar piekļuves tiesībām dažādiem projektiem to izstrādes stadijā izveidošana;
- skeptiski vērtēta jaunas institūcijas informācijas apstrādei un uzturēšanai izveidošana, rekomendējot izmantot jau pastāvošās valsts sektora iespējas.
- nav pilnīgas, detalizētas izpratnes par ES institūcijām un to funkcijām, tādēļ tās tiek savstarpēji jauktas. Līdzīgas problēmas rodas novērtējot un vietējo un ES normatīvo aktu pieņemšanas kārtību un iespējam NVO iesaistīties to izstrādē.

Starpinstitucionālās sadarbības novērtējums: problēmas un risinājumi

• Jāsecina, ka lielais vairākums NVO pārstāvju sabiedrisko organizāciju sadarbību ar valsts institūcijām vērtējuši vairāk negatīvi nekā pozitīvi, savu viedokli pamatojot ar sekojošām problēmām:

- Valsts institūciju pastāv noraidoša attieksme pret NVO darbu, par ko liecina gan valsts augstāko amatpersonu intereses trūkums, gan vairāku valsts institūciju vēlēšanās distancēties un neuzklausīt sabiedrisko organizāciju viedokli;
- Valdības un NVO sadarbības memorands drīzāk ir formāls un par tā neievērošanu valsts institūcijām netiek noteiktas nekādas sankcijas;
- Dažādu NVO iespējas darboties Latvijā būtiski atšķiras, ko lielā mērā ietekmē atsevišķu politisko spēku interešu lobēšana;
- veiksmīga sadarbība veidojas galvenokārt vien tad, ja valsts institūcijas viedoklis sakrīt ar NVO paustajām idejām, pretējā gadījumā pastāv diezgan maza varbūtība, ka sabiedriskās organizācijas viedokli ņems vērā;
- galvenais problēmu loks saistīts ar informācijas aprites problēmām:
 - ✓ informācija par nacionālās pozīcijas vai kāda normatīvā akta u.tml. izstrādi daļēji tiek slēpta vai nosūtīta novēloti, kā rezultātā NVO ir ļoti apgrūtināti vai vispār nav iespējams sagatavot kompetentu atbildi;
 - ✓ ja pat NVO steidzami sagatavo savu atbildi, organizācijas viedoklis tiek interpretēts „pēc vajadzības” vai vispār netiek ņemts vērā, jo lēmums jau ir pieņemts;
 - ✓ pietrūkst atgriezeniskās saites valsts institūciju un NVO sadarbībā, iesaistītajai organizācijai dažkārt vispār netiek paziņots par rezultātu un darba procesa tālāko gaitu.
- Atzīstot sava sektora organizatoriskās problēmas, kapacitātes un kompetences ierobežojumus, NVO pārstāvji kritizē valsts institūcijām raksturīgo augsto kadru mainību, ka būtiski negatīvi ietekmē sadarbības ar NVO kvalitāti.

- Pozitīvi diskusiju gaitā novērtēta sadarbība ar Ekonomikas ministriju, Bērnu un ģimenes lietu ministriju jaunatnes jautājumu risināšanā, bet attiecībā pret sadarbību ar Saeimu vairākkārtīgi sniegts visai negatīvs vērtējums.
- Par kopumā efektīvu veidu, kā paust savu viedokli un īstenot savas idejas, NVO pārstāvji uzskatījuši kontaktēšanos ar mūsu valsts Eiropas Parlamenta deputātiem, gan sazinoties ar e-pasta starpniecību, gan laikā, kamēr viņi uzturas Latvijā.
- Pasākumi NVO darba efektivitātes paaugstināšanai:
 - precīzāk nepieciešams definēt savu pārstāvēto jomu;
 - jāizrāda pašiniciatīva gan sadarbībā ar citām sabiedriskajām organizācijām, gan valsts institūcijām nacionālā un Eiropas līmenī;
 - aktuāla profesionālās pilnveidošanās un organizācijas kompetences līmeņa celšana, iespējams, piesaistot ekspertus specifisku jautājumu izvērtēšanai.
 - Savukārt, lai mazinātu aktuālo NVO nepietiekošās kapacitātes jautājumu NVO rekomendēts iesaistīt brīvprātīgos darbiniekus, īpaši jauniešus, kuru vidū pēdējo gadu laikā brīvprātīgais darbs ieguvis diezgan lielu popularitāti.
- Rekomendācijas valsts institūcijām sadarbības ar NVO uzlabošanai:
 - uz konkrēti izstrādātas likumdošanas bāzes veidot atklātas un godīgas attiecības, informāciju neslēpjot un nesagrozot;
 - iesaistīt NVO dokumentu izstrādāšanas konceptuālā līmenī, uzaicinot ieinteresētās puses dalībai klātienē - darba grupās.
 - iespēju robežās sniegt līdzfinansējumu sabiedrisko organizāciju darbības efektivitātes uzlabošanai;
 - necensties „lēmumus izdabūt cauri pēdējā brīdī” – tas rada aizdomīgumu un liek domāt par kāda interešu lobēšanu.
 - nodrošināt optimālu atgriezenisko saiti, lai NVO uzzinātu par pieņemtajiem lēmumiem un projektiem, kuriem snieguši atzinumus un ieteikumus;
 - attīstīt sabiedrisko organizāciju sadarbības iespējas ar Saeimu, kas diskusiju gaitā tika diezgan asi kritizētas;
 - pēc iespējas mazināt augsto kadru mainību valsts struktūrās, kā dēļ bieži vien jauno ierēdņu kompetence noteiktu jautājumu risināšanā diemžēl ir diezgan apšaubāma;
 - jāceļ NVO kompetence - jā māca un jāskaidro ES un vietējās valsts pārvaldes darbības mehānismi, to atšķirības, kā arī kārtība kā NVO var iesaistīties dokumentu izstrādē kā pilnvērtīgs partneris.
 - nozīmīgākais faktors, kas vistiešāk negatīvi ietekmē sadarbību – nepieciešamas izmaiņas valsts institūciju attieksmē pret NVO kā sadarbības partneri un izpratne par to, ka NVO mērķis nav iedzīvoties valsts līdzekļos un celt savu biedru labklājību, bet gan būt par pilnvērtīgu sociālo partneri, lai kopīgi risinātu nozīmīgus nacionāla un pārnacionāla līmeņa jautājumus.

SKDS

sabiedriskās domas pētījumu centrs

Baznīcas iela 32-2, Rīga, Latvija, LV-1010

Tālr.: 7 312 876, fakss: 7 312 874

E-mail: skds@skds.lv

www.skds.lv